

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

REALIZĂRILE ADMINISTRAȚIEI LIBERALE ÎN PERIOADA PREFECTULUI IOAN PICU BĂNCILĂ (1933-1937)

Sanda Dumitrița BUBOI (CAPOTĂ)*

ACHIEVEMENTS OF THE LIBERAL ADMINISTRATION DURING THE TERM OF PREFECT IOAN PICU BĂNCILĂ (1933-1937)

ABSTRACT

This article aims to present some details about the political activity of Prefect Ioan Picu Băncilă and then to analyze some aspects of the activity of the National Liberal Party organization under the leadership of Bihor County, under the administration of Ioan Picu Băncilă.

Keywords: prefect of Bihor County, political detainee, liberal activities and achievements in the leadership of Bihor County

Liberalii au revenit la putere (după pierderea acesteia în 1928), în anul 1933, când I. G. Duca a fost numit prim-ministru, pentru a organiza alegerile. Liberalii dușiți au trecut la organizarea procesului electoral fără ajutorul unui alt partid. La scurt timp după alegeri, liderul partidului, I. G. Duca, a fost asasinat de către legionari. A urmat o degringoladă în sânul partidului. Pentru funcția de prim-ministru a fost desemnat, de către rege, Constantin Angelescu, pentru ca, după trei zile, să fie înlocuit cu Gheorghe Tătărescu, considerat mai obedient. La conducerea organizației, președinte a fost ales Dinu Brătianu. Se inaugura astfel o nouă etapă în istoria acestui partid, în care liderul partidului de guvernământ nu mai era și prim-ministrul țării¹.

Urmare a preluării puterii de către liberalii lui I. G. Duca a fost numirea în funcții-cheie a oamenilor de partid, atât la nivelul centrului – Oradea, cât și în tot Bihorul. La Salonta a fost desemnată la conducerea orașului o Comisie Interimară, în frunte cu profesorul Kovács Béla, organizația liberală salontană fiind pusă sub conducerea lui Onisifor Borcea². O nouă etapă în conducerea Beiușului a debutat în decembrie 1933, sub Nerva Traian Cosma³. În funcția de prefect al județului a fost numit Ioan Picu Băncilă⁴, iar Tiberiu Moșoiu a fost numit în funcția de primar al Oradei, în calitate de președinte al Comisiei Interimare⁵, compusă din membrii P.N.L.⁶.

* Direcția Județeană pentru Cultură Bihor; e-mail: buboisanda@gmail.com

¹ Emilia Sonea, Gavrilă Sonea, *Viața economică și politică a României 1933-1938*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 67-68, 139.

² Lucia Cornea, *Contribuții la o istorie a orașului Salonta în perioada interbelică (1919-1945)*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2005, p. 85-86.

³ *Gazeta de Vest*, 1933, nr. 1.119, p. 2. Alături de el, ca președinte, din Comisia Interimară care conducea orașul au mai făcut parte „Valeriu Ardelean, comerciant, vicepreședinte, Anton Chidioșan, avocat, Teodor Naghi, profesor, Cornel Ciuhandu, meseriaș, Constantin Lăzărescu, comerciant, Nicolae Roman Cristian, industriaș, Iosif Cristo, meseriaș și Francisc Kalman, medic, membri”.

⁴ Corneliu Crăciun, *Contribuții la istoria P.N.L. din Bihor (1921-1947)*, Editura Primus, Oradea, 2009, p. 31. La instalarea sa în funcție, făcea o succintă prezentare a ceea ce dorea să pună în aplicare din poziția de prefect al județului. *Gazeta de Vest*, 1933, nr. 1.109, p. 2. „Ca principiu am și eu principiul șefului meu, al d-lui I. G. Duca, președintele consiliului de miniștri, care a spus răspicat: *fapte nu vorbe* (...) Partidul liberal are un program bine cunoscut de toată lume și venirea la putere a acestui partid, înseamnă reîntronarea principiului de autoritate care în ultimul timp suferise. (...) Noi vom milita pentru reîntronarea ordinii sociale, tinzând la reprimare cu ultima energie a curenților extremiste, fie de stânga fie de dreapta, cari în ultimul timp încearcă să prindă rădăcini și să periclitizeze existența patrimoniului național. (...) Apoi vom milita pentru reîntronarea ordinii economice în gospodăria statului, având la bază principiul ortodoxiei economice. (...) În alegeri voi da libertate de acțiune tuturor partidelor politice, cari stau pe baze constituționale. (...) partidul liberal (...) este conștient că artera principală este administrația statului, deci ca prim punct de plecare înțelegem să avem o administrație desăvârșită, păstrând și punând oamenii la locul lor pe baza principiului: *om competent, la loc competent*. (...) Considerând că județul nostru are minoritari, în partea mea le întind mâna de pace tuturor, cu condiția ca interesele lor să le aducă în armonie cu interesele superioare ale statului român...”

⁵ Lucia Cornea, *Instituția primarului și primarii Oradei între 1918 – 1944*, în *Oradea pagini de istorie. Instituția primarului. Evoluție administrativă. Realitate urbanistică și arhitecturală, Centenarul sediului Primăriei Municipiului Oradea 1903 – 2003*, Aurel Chiriac, Liviu Borcea, Lucia Cornea, Rodica Hârcă, Gabriel Moisa, Péter I. Zoltán (coord.), Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2003, p. 104.

⁶ Primăria Municipiului Oradea, *Monitorul Comunal*, 1934, nr. 3, p. 1. Comisia Interimară a orașului Oradea în urma alegerilor din decembrie 1933 – președinte Tiberiu Moșoiu, vicepreședinți Atanasie Negulescu și Vasile Bledea, membrii Ioan Ionașcu, Sofronie Sângeorgheanu, Alfons Stamatopol și Iacob Dancea. Din cadrul acestei comisii au fost distribuiți consilieri în diverse funcții.

Înainte de a prezenta unele aspecte ale activității organizației P.N.L. la conducerea județului Bihor, sub administrarea lui Ioan Picu Băncilă, voi aminti câteva detalii despre activitatea politică a prefectului Băncilă, membru marcat al organizației liberale din Bihor, pe baza informațiilor provenite din arhivele Securității, a cărui victimă a căzut și acest fruntaș liberal bihorean. Conform procesului-verbal de interogatoriu, luat după arestarea sa de către organele de securitate, la 11 septembrie 1952, acesta s-a înscris în P.N.L. la recomandarea președintelui Traian Moșoiu și a lui Nicolae Zigre⁷. Anul nu a fost precizat, dar prima mențiune a sa ca membru de conducere a fost din anul 1927. Pe parcursul timpului a deținut mai multe funcții: membru în comitetul județean al organizației orădene, membru în delegația permanentă⁸, secretar general⁹, apoi vicepreședinte al P.N.L. Bihor¹⁰. Datorită calităților sale administrative, a ocupat o serie de funcții și demnități publice¹¹. În perioada guvernării Tătărescu, 1933 – 1937, a fost desemnat prefect al județului Bihor¹² (prin Decretul Regal nr. 2.943/15.11.1933¹³), funcție din care a demisionat la data de 29 decembrie 1937¹⁴, iar ca urmare a scindării P.N.L., în 1945, a optat pentru gruparea Tătărescu.

După instalarea puterii comuniste la conducerea României a început supravegherea asupra tuturor celor considerați ostili noului regim politic, deci și a lui I. P. Băncilă. Dintr-o notă de urmărire din 4 octombrie 1949, aflăm că evita discuțiile politice cu orice persoane, chiar dacă era provocat și era considerat ca un element dușmănos la adresa noului regim politic¹⁵.

Spre sfârșitul anului 1950, în 12 septembrie 1950, conform angajamentului semnat de acesta față de Securitate, a fost recrutat pentru furnizarea de informații „despre toată activitatea ce se petrece la Sovrom Construcții”, regionala Urziceni, unde era angajat¹⁶. Ofițerii de Securitate nu au reușit să obțină însă nicio informație valoroasă de la el. Astfel, într-un referat al organelor de urmărire ale securității din 5 noiembrie 1951, la numai un an de la recrutare, se renunța la colaborarea cu el, deoarece „de la recrutare și până în prezent susnumitul nu a furnizat nici un fel de informații”¹⁷. Ioan Picu Băncilă nu a scăpat însă de condamnare, bazată pe declarațiile a trei angajați ai Cooperativei „Ialomița Urziceni”, care susțineau că l-au auzit pe Băncilă, în stare de ebrietate fiind, intonând cântece legionare¹⁸. Deși nu se cunosc multe detalii legate de acest caz, presupunem, pornind de la declarațiile angajaților, la care se adaugă trecutul său politic, de fruntaș liberal în județul Bihor, precum și faptul că nu a furnizat informații Securității (adică un element periculos noului regim), că a ajuns să fie condamnat într-o colonie de muncă¹⁹ la data de 9 septembrie 1952, pentru 60 de luni. A decedat, însă, la scurt timp, din cauza condițiilor grele de muncă, în data de 28 martie 1953, conform raportului emis de unitatea de securitate 0837, Regiunea Constanța²⁰. Acesta a fost sfârșitul tragic al unui om care a înțeles să slujească cu devotament și profesionalism cetățenii din Oradea și județul Bihor, în anii '30 ai secolului trecut. Tocmai din acest motiv în continuare, voi face o scurtă schiță a activității sale de excepție din fruntea județului, fixându-mi atenția asupra celor mai importante aspecte ale sale.

O primă chestiune presantă era îmbunătățirea condițiilor de viață ale moșilor din Apuseni. Situația locuitorilor din această regiune, a condițiilor lor de viață și muncă era o problemă veche deja, motiv pentru care, în cursul anului 1934, a fost elaborat un raport al Prefecturii Bihor în vederea prezentării acestuia la conferința administrativă de la Cluj, prezidată de Gheorghe Tătărescu²¹. Motivul convocării acesteia era

⁷ Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare, A.C.N.S.A.S.), *fond Penal*, dos. 65.399, f. 1.

⁸ *Dreptatea Poporului*, 1927, nr. 30, p. 2.

⁹ A.C.N.S.A.S., *fond Penal*, dos. 65.399, f. 1.

¹⁰ Liviu Borcea, Gheorghe Gorun, *Istoria orașului Oradea*, Editura Cogito, Oradea, 1995, p. 370.

¹¹ A.C.N.S.A.S., *fond Penal*, dos. 65.399, f. 4. Deputat. A.C.N.S.A.S., *fond Microfilm*, dos. 2.319_PH, f. 4. Juristconsultul Băncii Românești din Oradea în intervalul 1924 – 1933. Livia Ghiurcuța, Luminița Zamfira Vînturache, Mihaela Rodica Turcaș, Rodica Angela Sabău, *Raze de lumină în cultura orădeană interbelică*, Editura Prima, Oradea 2010, p. 179. În 1931 a fost numit membru al Comisiei Interimare a Municipiului Oradea. *Ibidem*, f. 7. Între 1933-1937, a fost prefect al județului Bihor, apoi a fost funcționar la Societatea Romac din Oradea (1937-1940), urmat de postul de funcționar la Creditul Național Agricol din București (1940 – 1948). După anul 1948, odată cu instaurarea puterii comuniste în România și eliminarea *tovarășilor de drum* liberali din Guvern, I. P. Băncilă a ocupat, până la arestare, o serie de posturi de contabil.

¹² *Ibidem*, *fond Penal*, dos. 65.399, f. 10.

¹³ *Idem*, *fond Informativ*, dos. 520.530, f. 3.

¹⁴ *Ibidem*, f. 1, verso.

¹⁵ *Idem*, *fond Penal*, dos. 65.399, f. 9.

¹⁶ *Idem*, *fond Microfilm*, dos. 2.319_PH, f. 3.

¹⁷ *Ibidem*, f. 1.

¹⁸ *Ibidem*, f. 6-8.

¹⁹ *Idem*, *fond Penal*, dos. 65.399, f. 8.

²⁰ *Ibidem*, f. 3.

²¹ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Bihor, *fond Prefectura județului Bihor*, dos. nr. 69/1934, f. 262.

luarea unor decizii în legătură cu situația moșilor din toate județele unde aceștia locuiau. Punctele abordate de Prefectura Bihor se refereau la construcția de șosele²². Problema podurilor era la fel de stringentă²³, iar cu privire la situația căilor ferate și a transportului mărfurilor și al persoanelor, Instituția Prefectului a solicitat guvernului revizuirea tarifelor în sensul unor reduceri de prețuri pentru locuitorii din zonele sărace din acești munți²⁴.

În raportul amintit se afla și problema „învățământul normal și profesional de artă (...) meserii și de agricultură”²⁵ precum și probleme legate de agricultură cu implicațiile sale – reforma agrară și coloniștii²⁶, dar și cea sanitară²⁷.

Popularizarea realizărilor liberale la nivel județean, pentru intervalul 1933-1937, s-a făcut prin intermediul presei locale. Prefectul județului, I. Picu Băncilă și-a asumat sarcina de a prezenta aceste realizări, iar pentru a convinge publicul a recurs la argumente concrete. În articolul „*Să vorbească cifrele*”, din *Liberalul*, erau prezentate „Lucrările efectuate în timp de 5 ani de către Prefectura județului Bihor, adică: dela 1 Ianuarie 1929 până la 15 Noemvrie 1933” – perioadă care s-a suprapus peste administrația național – țărănistă, comparativ cu „Lucrările efectuate în timp de 2 ani (15 Noiembrie 1933 – 1 Nov. 1935)”, realizate de la momentul preluării conducerii județului de către liberali, până la data publicării articolului, bazat pe raportul Instituției Prefecturii Bihor²⁸ (a se vedea *Anexa 1*).

Se făceau precizări și cu privire la bugetul județului. Acesta s-a putut executa numai parțial, deoarece nu s-au făcut toate încasările de taxe, conform prevederilor, „rămânând în fiecare an rămășițe de plată” destul de însemnate, dar care au fost achitate, majoritatea, în cursul anilor 1934 și 1935²⁹ (a se vedea *anexa 2*).

În momentul dării de seamă, județul avea „o singură datorie către comuna urbană Salonta, stabilită de către Tribunalul Arbitrar din Paris, pentru pusta *Oroși*”. Din această datorie, achitaseră 1.500.000 de lei

²² *Ibidem*, f. 264. Se considera ca necesară continuarea lucrării la șoseaua națională nr. 47 Lunca – Câmpani – Băița. Importanța acesteia era atât din punct de vedere economic (combaterea șomajului), cât și strategic, pentru a fi asigurată o comunicare mai bună cu regiunea Munților Apuseni. Un alt drum, considerat de mare importanță pentru județ, era drumul Beiuș – Roșia – Bratca, care asigura legătura între Valea Crișului Repede cu Valea Crișului Negru. Motivația era de natură socială, oferind „posibilitate de muncă și câștig unei părți a moșilor”. Nu în ultimul rând, se puneau problema lucrărilor de modernizare a drumului național nr. 3 București – Cluj – Oradea. Pavarea cu dale mici a drumului urma a fi asigurată, conform contractului încheiat între Ministerul Lucrărilor Publice și Societatea Bitumen din Oradea, în „asociere cu firma Bohățel și Devceseri din Cluj”.

²³ *Ibidem*, f. 266. „Reconstruirea podului nr. 163 în comuna Vașcău; reconstruirea podului nr. 73 în comuna Sâmbăta; reconstruirea podului nr. 167 în comuna Vașcău; reconstruirea podului distrus de inundația din 1932; reconstruirea podului nr. 130; reconstruirea podului nr. 131; reconstruirea podului nr. 161 în comuna Vașcău”.

²⁴ *Ibidem*, f. 267. Considerau că pentru linia ferată Oradea – Beiuș era necesar „să se fixeze un tarif special, în raport cu capacitatea de plată redusă a populației; pentru transportul poamelor, lemnului, varului și a pietrișului s-a fixat un tarif special și revizuirea, înlesnirea și reducerea de 75% pentru muncitorii din interiorul Munților Apuseni”.

²⁵ *Ibidem*, f. 268. Cu privire la regiunea moșilor, considerau imperios necesară redeschiderea școlilor de artă și meserii din Bratca și Beiuș, mai mult „organizarea să se facă în așa fel ca absolvenții să iasă maeștri pricepuți în lemnărit și fierărie care sunt în legătură cu agricultura”. De asemenea, se solicita organizarea de cursuri de pomicultură și apicultură, iar pentru școala de viticultură din Diosig se urmărea ca „să servească ca mijloc de educație a populației și să fie trecută sub administrația județului ori a Camerei de Agricultură”. Liberalii bihoreni mai „solicitară trecerea în cadrul bugetului Ministerului Instrucțiunii a Școlii Normale de băieți de Stat Iosif Vulcan din Oradea, cu cheltuielile corpului didactic și al personalului”.

²⁶ *Ibidem*, f. 269, f. 270, f. 271. Prin raportul înaintat de Prefectura Bihor se solicita ca „prin serviciul agricol județean, prin Camera de Agricultură” să se adopte „din toamnă măsuri pentru curățirea pășunilor; soluționarea golurilor de munte, ce interesează 59 de comune din regiunea moșilor, plășile Beiuș și Vașcău; înființarea de pepinerii de pomi, în speciali nuci; înființarea de magazine publice de cereale în regiunea muntoasă cu preț redus menținute până la trecerea de la cultura cerealelor la cultura rațională de vite, păsări, pomicultură, apicultură, cultura nutrețului; pășunile comunale și urbariale nu erau exploatate eficient – propunerea modificării legii; cooperative de producție pentru valorificarea produselor din gospodărie; pentru înlesnirea procurării mașinilor și uneltelor agricole; pentru terminarea cât mai rapidă a împrumutării să se admită din partea comunelor să nu se depună anticipat taxa de măsurat (cadastru) ci numai cota parte prevăzută în caietul de sarcini și care reprezintă plata muncii efectuată cu restul sumei să fie debitată comuna; măsura aplicată numai pășunilor și pădurilor comunale; colonizarea – 870 coloniști interni în 9 centre de colonizare din care 2 formează comune separate restul atașați unor comune de pe frontieră. Gospodăriile înființate de aceștia nu erau în stare bună deoarece nu au fost ajutați, fiind toți oameni săraci; găsirea și luarea de măsuri pentru ridicarea coloniilor – ridicarea de școli și biserici prin ajutor de la județ dar și de la Ministerul Instrucțiunii și a Casei Centrale a Colonizărilor”.

²⁷ *Ibidem*, f. 272. La probleme sanitare era menționată starea precară a acestora precum și lipsa instituțiilor sanitare („aproape cu desăvârșire”), ceea ce a generat epidemii și boli sociale (de exemplu, epidemia de scarlatină din Bratca, iarna 1933-1934). *Ibidem*, f. 273. În vederea remedierii rețelei sanitare, se considera necesar ca „Ministerul Sănătății să contribuie la susținerea spitalului județului Bihor, din Oradea, anual cu o sumă de 2.000.000 de lei și să pună la dispoziție medicamente, pansamente, instrumente medicale și să acorde aceleași ajutoare și spitalelor din Beiuș și Salonta”.

²⁸ *Liberalul*, 1935, nr. 5, p. 1.

²⁹ *Ibidem*.

(500.000 de lei în anul 1929, 500.000 de lei în anul 1930, 500.000 de lei în anul 1932 și 1.000.000 de lei în anul 1933)³⁰.

Din sursele de presă, deși nu apar menționate în darea de seamă, aflăm că, în intervalul de timp scurs de la preluarea puterii (decembrie 1933) și până în 11 noiembrie 1934, s-au mai efectuat repararea a „5 spitale epidemice, o baie de nămol cu 10 cabine și s’a reparat la spitalul județean în valoare bănească de 2.796.000 lei”. Printre edificiile construite sau reparate în acest interval se numărau primării („10 primării noi și s’au reparat alte 67”), sedii ale posturilor de jandarmi („18 jandarmerii [secții de jandarmi] și 10 preturi”), toate cheltuielile însumând 1.981.000 lei. Tot pentru îmbunătățirea situației județului „s’au mai executat diferite lucrări, ca: fântâni, case pentru locuințe de medici, poduri comunale, un cuptor de uscat prune și s’au făcut reparațiuni la prefectură, în valoare de 522.000 lei...”³¹. O atenție similară era acordată și domeniului edilitar, cu precădere orașelor Salonta și Beiuș³². Presa menționa și reușitele liberalilor în domeniul rețelei de învățământ, prin înființarea de școli în comunele în care nu existau sau prin repararea și înzestrarea acestora³³. Rețeaua școlară s-a dezvoltat în Bihor ca parte a inițiativei din programul de guvernare liberal. Gradul mare de analfabetism, în special în provinciile Basarabia și Dobrogea a determinat declanșarea așa – numitei „ofensive culturale”. Prin această politică, liberalii au edificat, în perioada interbelică, „mii de școli primare (...), efortul fiind dublat de standardizarea educației”. Constantin Angelescu, ministru liberal al instrucțiunii publice în repetate rânduri în perioada interbelică, era „pe deplin convins că țărănimea trebuia instruită în timpul cel mai scurt cu putință și în modul cel mai profund”. De asemenea, miza pe „centralizarea și uniformizarea educației ca formă de diluare a diferențelor regionale și de (re)definire a națiunii române ca *unitate culturală*”³⁴.

Realizările anului 1935 au fost expuse de prefectul I. P. Băncilă în raportul susținut în fața Comisiei Interimare. Pe bună dreptate, erau evidențiate reușitele edilitare, constând în șosele și poduri, precum și cele din domeniul agriculturii. Legea Conversiunii datoriilor agricole nu a avut efectul scontat, fiind „departe de a satisface complet nevoia de credit, simțită de toată plugărima”, dar a reușit, totuși, o ușoară revigorare a agriculturii. Se urmărea încheierea aplicării reformei agrare la nivel de județ, acțiunile de plantare de pomi și organizarea de pepiniere comunale. Era examinată situația suprafețelor însămânțate, efectele intemperiilor, ceea ce a dus la necesitatea ajutorării țăranilor la însămânțare. S-au remarcat și organizarea de cursuri pentru diseminarea ideilor novatoare în agricultură, precum și organizarea de câmpuri experimentale sau de ferme model. Aceeași grijă se arăta față de îmbunătățirea raselor de animale, în acest scop fiind acordate o serie de subvenții sau distribuirea de animale din anumite rase și combaterii epizootiilor³⁵.

Raportul continua cu prezentarea acțiunii de susținere a mișcării cooperatiste din județ, prin înființarea de bănci populare și a rețelei școlare (s-au construit 23 de săli de învățământ, din 41 de școli au fost finalizate 20, 21 urmând a se finaliza în cursul anului 1936 și s-au reparat edificiile școlare)³⁶. La capitolul învățământ era prezentat numărul copiilor care trebuiau să frecventeze obligatoriu școala, precum și al absenteiștilor, nefiind omise grădinițele sau școlile particulare și cele cu o specializare aparte – viticultură, ucenici și liceele de băieți și de fete. Erau amintite bibliotecile și situația materialului didactic, insuficient, și la fel numărul învățătorilor, tot insuficient³⁷.

La capitolul sanitar-veterinar, în anul 1935 situația a fost mulțumitoare. Aceleași rezultate satisfăcătoare au fost obținute și în cazul sănătății publice, chiar dacă principalele boli cu care se confrunta societatea, în special în mediul rural, nu fuseseră eradicat. Natalitatea cunoscuse o ușoară curbă ascendentă, dar era în continuare ridicată mortalitatea infantilă³⁸. În privința ajutorului social acordat celor nevoiași, se menționa aplicarea măsurilor de întraajutorare în limitele posibilităților.

³⁰ *Ibidem*, p. 1-2.

³¹ *Idem*, nr. 3, p. 1.

³² *Ibidem*. „S’au pavat cu plăci de beton și cu pietriș de râu 7.955 m.p. în valoare de 279.000 lei și s’au executat reparații la diferite clădiri în valoare de 403.000 lei”.

³³ *Ibidem*. „Când am descins în palatul Prefecturii am găsit că în județul Bihor există încă 13 comune care nu avuseseră niciodată școală (...) azi însă, partidul nostru o poate spune cu satisfacție, nu există în Bihor comună, care să nu aibă școala ei. Pentru școli s’a repartizat suma de 1.250.000 lei: ajutoare de la Stat și Înalțul Guvern – și alte sute de mii, de la județ...”.

³⁴ Sorin Radu, „Statul național și integritatea politică a țăranilor. O temă de cercetare deschisă”, în *România interbelică. Modernizare politico-instituțională și discurs național*, Sorin Radu, Oliver Jens Schmitt (coord.), Editura Polirom, București, 2023, p. 117.

³⁵ *Liberalul*, 1935, nr. 25, p. 3-4.

³⁶ *Idem*, 1936, nr. 15-16, p. 4.

³⁷ *Idem*, nr. 25, p. 3.

³⁸ *Idem*, nr. 23, p. 3-4.

La capitolul ordine și siguranță publică, conducerea liberală a adoptat decizia înzestrării cu echipament specific a jandarmeriei rurale, precum și înființarea unui nou sector de jandarmi pe Valea Crișului Repede³⁹.

Rețeaua edilitară a fost, și în cursul anului 1935, îmbunătățită. Prin prezentarea activității Serviciului Județean de Drumuri Bihor, erau date informații mai detaliate cu privire la lucrările aprobate și executate⁴⁰ și cele în curs de executare⁴¹.

Erau enumerate apoi alte aspecte, ca funcționarea și activitatea Comisiei Interimare județene, cu mențiuni despre ședințe, funcționari, activitatea acestora în general⁴² și situația financiară a județului⁴³.

Alt subpunct al raportului prezenta averea județului, conservarea, inventarierea acesteia, precum și starea proceselor și chestiunilor de contencios care implicau județul⁴⁴.

Evoluția sectelor religioase îngrijora autoritățile. Pe teren cultural, activitatea Casei Naționale era apreciată în mod deosebit. O preocupare relativ nouă, dar tot mai importantă, era cea privitoare la turism, pentru acest sector, Prefectura acordând tot concursul său în vederea dezvoltării⁴⁵.

Activitatea Instituției Prefectului era analizată sumar și în anul 1936. Aflăm, astfel, că pentru perioada menționată, activitatea acesteia a fost extrem de rodnică în toate domeniile – gospodăresc, cultural, edilitar⁴⁶. Informații privitoare la realizările liberale se găsesc și într-o dare de seamă unde sunt prezentate și o serie de cifre referitoare la acestea. Erau menționate sumele alocate învățământului, atât pentru construcțiile școlare noi, cât și pentru cele realizate de la preluarea conducerii județului de către liberali sau diversele reparații în domeniu⁴⁷. S-au edificat numeroase lăcașuri de cult, capele mortuare și case parohiale, iar în alte cazuri s-a recurs la reparații ale acestor edificii. Din punct de vedere edilitar-gospodăresc, s-au făcut investiții în clădiri noi în valoare de 4.000.000 de lei, iar pentru reparații curente s-au alocat 5.300.000 de lei⁴⁸. În ultimii trei ani analizați au fost realizate, cu fonduri din bugetele județului: 11 poduri (5.987.055 lei); s-au reparat 26 de poduri și podețe (3.485.189 de lei), s-au aprovizionat 15.140 m.c. de pietriș ciuruit și piatră spartă (3.485.189 lei), s-au construit 1.150 de metri liniari de șosea (368.691 lei), iar suma de 247.422 de lei s-a întrebuințat pentru mici reparații urgente. În total s-au executat lucrări în valoare de 10.706.897 lei. Cu fondurile din bugetele comunelor pe anii respectivi s-au făcut cheltuieli de întreținere a drumurilor comunale (în valoare de 9.487.138 de lei). S-au construit 8 primării și 4 notariate (868.000 de lei), s-au renovat primării și notariate (5.300.000 de lei) și s-au construit „clădiri și lucrări de gospodărie comunală” (4.100.000 de lei)⁴⁹.

Pentru ameliorarea situației sanitare s-au luat măsuri: în comuna Ucuriș, din plasa Beliu, s-a construit un dispensar în valoare de 400.000 de lei. În plasa Aleșd, un sanatoriu (1,7 milioane de lei); în plasa Săcueni, un spital epidemic în valoare de 250.000 de lei; s-au reparat și înzestrat spitale și dispensare în valoare de 430.000 de lei. S-au înființat șase dispensare (1.500.000 lei), două spitale (400.000 lei) și alte cheltuieli în acest domeniu în valoare de peste 3.000.000 lei, în total cheltuindu-se în acest scop circa 5.200.000 lei⁵⁰.

³⁹ Idem, nr. 15-16, p. 4.

⁴⁰ Idem, nr. 18, p. 2.

⁴¹ Idem, nr. 19, p. 3.

⁴² Idem, nr. 15-16, p. 4-5.

⁴³ *Ibidem*, p. 5-6.

⁴⁴ Idem, nr. 17, p. 2.

⁴⁵ Idem, nr. 25, p. 3.

⁴⁶ Idem, 1937, nr. 1, p. 4. „În materie de construcții avem 2 noi primării pe anul acesta, pe lângă cele 8 primării și 4 notariate ce s’au construit sub conducerea D-lui Prefect Dr. Picu Băncilă în ultimii doi ani. (...) s’au construit în acest an 15 școli, cari se adaugă celor 80 de școli construite în ultimii 2 ani. Din punct de vedere sanitar (...) un dispensar cu 10 paturi și o casă medicală; în circumscripția Sălard 1 dispensar și o casă medicală; s’a cumpărat un dispensar și o casă medicală în Săcueni; sunt în curs de construire două dispensarii, precum și a unui spital în valoare de 2 milioane lei; s’au construit de asemenea numeroase biserici în diferite comune ce erau lipsite de astfel de locașuri sfinte; s’au ajutat șomerii în întreg județul (...) ajutoare sinistrăților din plasa Beliu și Tinca etc. etc...”.

⁴⁷ Idem, nr. 23, p. 2-3. „Construcții școlare (...) în ultimul an (...) 15 școli pentru suma totală de 1.773.000 lei și dacă ținem seamă de tot timpul de când d. Băncilă se găsește în fruntea județului obținem frumosul număr de 80 de școli (...) pentru suma (...) de 9.191.000 lei (...) unele școli (...) necesitau unele reparațiuni (...) în ultimii 3 ani au fost reparat 53 de școli (...) s’a cheltuit suma de 1.032.000 lei. În total cheltuielile făcute pentru școli (...) suma de 10.223.000 lei”.

⁴⁸ *Ibidem*. „Construiri de biserici. (...) în ultimul an s’a construit (...) 15 biserici și o capelă în valoare de lei: 5.057.000 (...) pe 3 ani (...) 33 biserici și 3 capele în valoare de 15.165.000 lei (...) se pot adăuga și construcții de parohii și alte realizări (...) în ultimii trei ani s’au construit 9 parohii și case parohiale în valoare de 1.262.000 lei. Unele dintre biserici și case parohiale au necesitat însă diferite reparații (...) în ultimii trei ani s’au renovat 50 biserici și 9 parohii în valoare de 3.835.256 lei. Totalul cheltuielilor (...) 19.000.256 lei”.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

În sectorul zootehnic s-a investit pentru achiziții de tauri și vieri 400.000 de lei, s-au înființat stațiuni de montă, s-au cumpărat peste 200 de armăsari, Camera de Agricultură și Sindicatul *Cântătorul* au distribuit ouă de găini Rhode Island, în valoare de 50.000 de lei⁵¹.

Activitatea meritorie a Partidului Liberal, prin reprezentantul său I. Picu Băncilă, la conducerea Prefecturii bihorene, era adusă la cunoștința publicului larg nu doar prin intermediul presei de partid, ci și prin gazete independente – precum cotidianul *Știrea*⁵² și *Noua Gazetă de Vest*. Ioan Picu Băncilă, într-un articol din *Noua Gazetă de Vest* intitulat „Trei ani de administrație în județul Bihor. Construcții de școli, biserici, poduri și drumuri”, mulțumea Comisiei Interimare Județene pentru toate reușitele la conducerea județului. Aceasta era compusă din Gheorghe Dudulescu, Aurel P. Bănuț, Gheorghe Boțoc, Alexandru Drimba, Teodor Naghi, Ioan Mangra, Vasile Fildan, Alexandru Băruța, Vasile Babău⁵³.

Într-un alt articol, „De ce să plecăm dela putere?”, Virgil Givulescu răspundea opoziției prin prezentarea schematică a realizărilor care se constituiau în argumentele rămânării liberalilor la conducerea țării și, implicit, a județului. Din punct de vedere edilitar, „șoselele județene au fost readuse în stare de funcționare. Față de alte guvernări, s'a cheltuit cu 200%-500% mai mult pentru șosele”, educația a fost susținută prin „școli noi, construcții lăsate în părăsire au fost ridicate spre mândria guvernării noastre” (au fost menționate comunele unde liberalii au ridicat școli noi⁵⁴), iar domeniul sanitar a fost sprijinit prin „asistența medicală gratuită”. Liberalii au reușit și echilibrarea bugetului județean, iar populația rurală „în urma urcării prețului la cereale și celorlalte efecte bune a guvernării liberale s'a văzut când la simplul apel au venit zeci de mii de țărani spre a protesta în cadrul întrunirii liberale contra revizuirii tratatelor”⁵⁵. Privitor la datoriile „moștenite” de liberali la nivelul județului, Givulescu arăta că în anul 1933 acestea însumau 32.000.000 lei, iar după 4 ani de guvernare, la nivelul anului 1937, „s'au achitat aproape 20 milioane fără a se face datorii noi”⁵⁶.

Cu scopul eficientizării guvernării liberale, era publicat un articol în *Viitorul*, organul de presă al P.N.L. central, „Bihorul împânzit de realizări”. Editorialul enumera realizările la nivelul rețelei școlare, cele care vizau bisericile, rețeaua edilitară – șosele și poduri, aspecte zootehnice sau bugetare⁵⁷.

Realizările P.N.L. și ale prefectului Ioan Picu Băncilă, aflat la conducerea județului Bihor (așa cum reies și din tabelul centralizator pe care îl publicăm ca anexă), demonstrează, fără putință de tăgadă, succesele administrației județene liberale, eficientizată și datorită unui administrator de excepție, cum a fost Ioan Picu Băncilă.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Știrea*, 1936, nr. 1.141, p. 3.

⁵³ *Noua Gazetă de Vest*, 1937, nr. 222, p. 3.

⁵⁴ *Liberalul*, 1937, nr. 13, p. 3. „În timpul guvernării liberale s'au construit școli noi în comunele: Albești, Săucani, Totoreni, Borozel, Bulz, Iteu, Almașu Mare, Crestur, Lunca, Sâniob, Săcuieni, Bârzești, Valea Mare de Codru, Uileacul de Criș, Parhida, Tămășeu, Episcopia Bihor, Betfia, Forău, Sebiș, Josani Gurbesti, Șoimi, Căbești, Hidiș, Luncoșoara, Bratca, Bălnaca, Damiș, Lorău, Ponoară, Beznea, Birtin, Șuncuius, Vad, Zece Hotare, Borod, Popești, Cetea, Voivozi, Tinca, Batăr, Belfir, Peșterea, Cociuba Mare, Câmpanii de Jos, Diosig, Groșeni, Dicănești, Topești, Incești, Telechiu, Poșalaca, Copăcel, Copăcel Poiana, Borșea Cătun, Urvind, Roșiori, Vaida, Hodoș, Sântimreu, Hâncești, Sîsterea, Sălard, Paleu, Toboliu, Ciheiu, Mizieș, Dornișoara, Petreu, Almașul Mic, Borumlaca, Ghenetea, Suplacul de Barcău, Buduslău, Fonău, Măgești, Josani, Lazuri de Beiuș, Hașmaș, Girișu de Criș, Sălard. Pentru aceste construcții de școli s'au cheltuit lei 9.191.000 (...) Reparațiile de școli în număr de 53 a costat 1.032.500 lei...”.

⁵⁵ *Idem*, nr. 3, p. 1.

⁵⁶ *Idem*, nr. 13, p. 3.

⁵⁷ *Idem*, nr. 23, p. 2-3.

ANEXE

Anexa 1 – Realizările Prefecturii în intervalul 01.01.1929 – 01.11.1935⁵⁸ (privire comparativă a administrației P.N.Ț – 01.01.1929 – 15.11.1933 și cea a P.N.L. – 15.11.1933 – 01.11.1935

Felul lucrărilor		Perioada 01.01. 1929 – 15.11.1933				Perioada 15.11.1933 – 01.11.1935			
		Nr. sau km.	Costul în Lei		Totalul costului	Nr sau km.	Din bugetul		Totalul costului
			Din bugetul statului	Din bugetul administrației locale			bugetul statului	administrației locale	
Biserici	noi	1		500.000	500.000	29	40.000	8.848.000	9.538.000
	reparate					27	0	957.201	1.121.201
Școli	noi					59	624.000	4.837.393	5.461.393
	reparate					110	109.000	1.051.798	1.160.798
Spitale	noi					1	200.000	5.000	205.000
	reparate								
Dispensare	noi					2	395.000	15.000	410.000
	reparate					1	0	2.000	2.000
Primării și alte construcții	noi					41	0	3172.503	3.172.503
	reparate					53	0	913.427	913.427
Șosele (km)	noi			3.000.000	3.000.000	306	2.224.497	1.678.176	3.902.673
	reparate			603.000	603.000	536	466.692	2.154.275	2.620.967
Poduri	noi	22		6.595.000	6.595.000	102	1.421.000	803.479	2.224.479
	reparate	27		1.238.000	1.239.000	280	35.000	416.148	451.148
Cumpărări de animale pt. reproducție						599	15.106	1.762.534	1.777.640
Unelte agricole						3	0	50.500	53.500
Porumb (cereale) de hrană distribuit						12.646	22.000	22.141	44.141
Diferite alte lucrări							45.000	2.480.427	2.625.427

Anexa 2 – Bugetul județului în intervalul 1929 – 1933⁵⁹

An	Furnizori	Antreprenori	Casa Generală de Pensiuni	Total
1929	479184 lei	524.216 lei		1.003.400 lei
1930	1.096.159 lei	0		1.096.159 lei
1931	4.770.186 lei	2.060.486 lei	3.587.637 lei	10.418.306 lei
1932	7.294.666 lei	2.413.898 lei	3.536.903 lei	13.245.467 lei
1933	3.718.639 lei	1.501.828 lei		5.220.467 lei

⁵⁸ Idem, 1935, nr. 5, p. 1.

⁵⁹ *Ibidem*.